

STRATÉGIA INTEGRÁCIE CUDZINCOV V MESTE KOŠICE

NOVEMBER 2024

Obsah

Preambula	3
Úvod	4
Situácia v Košiciach a potreba prijatia Stratégie integrácie cudzincov v meste Košice	5
Ciele Stratégie integrácie cudzincov a cieľové skupiny	9
Princípy a hodnoty Stratégie integrácie cudzincov v meste Košice	12
Opatrenia Stratégie integrácie cudzincov v meste Košice	14
1. Zber dát a mapovanie potrieb cudzincov žijúcich v Košiciach	16
2. Integračné opatrenia zamerané na cudzincov	19
3. Integračné opatrenia zamerané na zapojenie domácej populácie a rozvoj vzťahov	27
4. Budovanie kapacít a sieťovanie aktérov na zabezpečenie integrácie cudzincov	29
Záver	32
Príloha – definície základných pojmov	33

Preambula

Mesto Košice je dynamicky sa rozvíjajúcim mestom, ktoré chce ponúknuť možnosť žiť kvalitný život všetkým svojim obyvateľom. V súčasnosti vníma, že jeho obyvateľstvo čoraz viac zahŕňa ľudí pochádzajúcich z rôznych krajín. Mesto uznáva ich hodnotu ako plnohodnotných členov komunity a oceňuje ich prínos k životu v Košiciach.

Populácia cudzincov žijúcich na území mesta je rozmanitá. Nielen preto, že pochádzajú z rozličných krajín, ale aj preto, že okolnosti, za ktorých prišli, sú rozdielne. Rovnako ich vek, vzdelanie, rodinná a zdravotná situácia môžu byť rôzne, čo môže mať dopad na to, ako rýchlo a úspešne sa títo ľudia začlenia do života v meste a vytvoria si tu zázemie.

Mesto Košice ponúka možnosti vzdelávania, pracovné príležitosti a možnosti na podnikanie, ktoré sú zaujímavé aj pre ľudí zo zahraničia. V meste žijú cudzinci, ktorí tu študujú, pracujú alebo podnikajú. Žijú tu však aj ľudia, ktorí prišli v dôsledku vojnových konfliktov a ich životná situácia je výrazne ovplyvnená touto skutočnosťou.

Košice si sú vedomé, že popri cudzincoch, ktorí prišli z dôvodu vojnových konfliktov a ich zložitých životných situácií, sú tu aj iné skupiny migrantov s rôznymi potrebami. Mesto plánuje svoje úsilie zamerať nielen na podporu týchto skupín, ale aj na využitie príležitostí, ktoré migrácia prináša pre ďalší rozvoj. Mesto vníma príchod a usídlenie ľudí zo zahraničia ako súčasť rozvoja mesta a širšieho regiónu. Efektívna integrácia prispieva k ekonomickému rastu a udržateľnosti, čo je kľúčové pre prosperitu mesta a jeho obyvateľov.

Mesto Košice môže v téme integrácie cudzincov nadviazať na svoju históriu ako kultúrne a etnicky rozmanitého mesta. Chce sa usilovať o vytvorenie rešpektujúceho mestského spoločenstva, ktoré ponúka príležitosti a možnosti všetkým svojim obyvateľom s rešpektom ich rozmanitému pôvodu.

Úvod

Stratégia integrácie cudzincov v meste Košice je koncepčným dokumentom, ktorého vznik vyplynul zo vzájomnej spolupráce mesta Košice a Detského fondu OSN UNICEF a z ich Memoranda o spolupráci podpísaného na jar 2023. V rámci tejto spolupráce vyjadrilo mesto Košice svoj zámer pripraviť koncepčný dokument zameraný na oblasť integrácie svojich obyvateľov pochádzajúcich z iných krajín.

Stratégiu integrácie cudzincov v meste Košice pripravilo Centrum pre výskum etnicity a kultúry (CVEK), ktoré v úvodnej fáze (jún – september 2023) najprv vypracovalo situačnú analýzu Mapovanie situácie vo vzťahu k odídencom z Ukrajiny a ďalším cudzincom v meste Košice. Táto analýza, založená na dostupných údajoch, dokumentoch a výskumných rozhovoroch s relevantnými aktérmi, poskytuje prehľad o stave integrácie cudzincov v Košiciach v lete 2023.

Stratégia integrácie cudzincov v meste Košice bola pripravená participatívnym spôsobom s prizvaním mnohých aktérov aktívnych v oblasti integrácie cudzincov v meste Košice. V rámci prípravy sa uskutočnili viaceré konzultačné stretnutia v období október 2023 – apríl 2024, ktorých sa zúčastnili zástupcovia a zástupkyne medzinárodných organizácií, mimovládnych neziskových organizácií, Magistrátu mesta Košice a ďalších inštitúcií. Konzultačné stretnutia sa postupne venovali definovaniu cieľov Stratégie integrácie cudzincov v meste Košice a tematickým okruhom, ktoré má dokument obsahovať. Na ďalších stretnutiach na jar 2024 účastníci a účastníčky stretnutí pripomienkovali štruktúru a prvé verzie dokumentu. Vo finálnej fáze prípravy bola Stratégia integrácie cudzincov v meste Košice pripomienkovaná zástupcami a zástupkyňami UNICEF a Magistrátu mesta Košice.

Situácia v Košiciach a potreba prijatia Stratégie integrácie cudzincov v meste Košice

Populácia cudzincov žijúcich v Košiciach

Mesto Košice je ako druhé najväčšie mesto na Slovensku a centrum východného Slovenska atraktívnym miestom pre život. Ponúka mestské zázemie, služby a pracovné príležitosti, ktoré sem okrem domácej migrácie z iných regiónov Slovenska priťahujú aj ľudí zo zahraničia.

Populácia cudzincov žijúcich v Košiciach kontinuálne narastá od vstupu Slovenska do EÚ. Podľa údajov ÚHCP[1] žilo **ku koncu roka 2023** v Košiciach celkovo **21 964 cudzincov** (z toho 18 240 občanov tretích krajín, 3 419 občanov EÚ, 305 občanov Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska). Z nich 1 982 malo trvalý pobyt (30,8%), 9 471 malo prechodný pobyt (37,5%) a 6 787 malo tolerovaný pobyt (31,7%). Pri celkovom počte obyvateľov Košíc ku koncu roka 2023 (225 044 obyvateľov) **tvorili cudzinci približne 9,8 % celkovej populácie mesta**. Počet cudzincov žijúcich v Košiciach začal významne stúpať po roku 2018 a ku skokovému nárastu počtu cudzincov došlo v rokoch 2022–2023 najmä v dôsledku vojny na Ukrajine. Trend nárastu počtu obyvateľov cudzincov však bol zrejmý aj predtým.

Ku koncu roka 2023 tvorili najväčšiu časť cudzincov v Košiciach ľudia vo veku 18 – 60 rokov (72%), deti a mladí ľudia vo veku 0–17 rokov tvorili 18% všetkých cudzincov žijúcich v Košiciach. Mierne prevažovali muži nad ženami (53% k 47%) a výrazne najpočetnejšou skupinou boli ľudia z Ukrajiny s rôznymi typmi a účelmi pobytu (62,8%), teda nielen odídenci. Podrobnejšie charakteristiky populácie cudzincov žijúcich v Košiciach ku koncu roka 2023 sú v nasledujúcej tabuľke:

Počet cudzích štátnych príslušníkov žijúcich na území mesta Košice k 31.12.2023	Absolútny počet	Podiel na celkovom počte populácie cudzincov v %
Podľa štátnej príslušnosti – krajiny pôvodu		
Ukrajina	13 794	62,8
Vietnam	1 029	4,7
Česká republika	517	2,4
Nemecko	499	2,3
Maďarsko	462	2,1
Ďalšie krajiny	5 663	25,8
Podľa miesta pobytu – okresu		
Košice I	8780	40,0
Košice II	9003	41,0
Košice III	876	4,0
Košice IV	3305	15,0
SPOLU	21 964	100

[1] Údaje poskytol Úrad hraničnej a cudzineckej polície na vyžiadanie.

Podľa pohlavia	Podiel v %
muži	53
ženy	47
Podľa veku	
0-17 rokov	18
18-60 rokov	72
nad 60 rokov	10

Zdroj: ÚHCP, vlastné prepočty.

Trend narastajúcej zahraničnej migrácie do mesta však súvisí okrem už spomínanej integrácie do európskych štruktúr aj s demografickými procesmi ako je postupné starnutie populácie, ale aj dočasná alebo trvalá migrácia domáceho obyvateľstva do iných regiónov Slovenska alebo iných krajín.

Dôležitým faktorom je tiež postupný rozvoj niektorých sektorov ekonomiky. Aktuálne stojí mesto pred ďalším obdobím, ktoré môže mať výrazný vplyv na podobu mesta a priláhlého regiónu. Rozvoj mesta bude ovplyvnený príchodom automobilky Volvo, ktorá vytvorí v blízkosti mesta tisíce nových pracovných príležitostí, začiatok spustenia výroby je naplánovaný na záver roka 2026. Tento moment však bude zároveň znamenať aj nárast počtu obyvateľov mesta a priláhlé oblasti, nárast dopytu po bývaní a rôznych verejných službách. S veľkou pravdepodobnosťou nové pracovné príležitosti prilákajú aj pracovníkov zo zahraničia.

Obyvatelia mesta – cudzinci sú rozmanitou skupinou ľudí, ktorí však bez ohľadu na individuálne okolnosti a charakteristiky prechádzajú procesom integrácie do života a vzťahov v meste. Po počiatočnom zorientovaní sa a zoznámení sa s mestom, začínajú riešiť svoje každodenné problémy a potreby, hľadajú si prácu, školu pre svoje deti, lekára a to všetko častokrát bez znalosti slovenčiny, nášho systému inštitúcií a úradov, ich právomocí a kompetencií. To, či tento proces úspešne zvládnu, závisí aj od nastavenia prijímajúcej spoločnosti, pomoci a podpory, ktorú v tejto situácii dostanú. Centrum pre výskum etnicity a kultúry (CVEK) podrobne zmapovalo situáciu cudzincov žijúcich v Košiciach, a najmä ľudí s dočasným útočiskom, k začiatku leta 2023 v analýze pod názvom Mapovanie situácie vo vzťahu k odídencom z Ukrajiny a ďalším cudzincom v meste Košice[1]. Uvedená analýza vznikla ako podkladový dokument pre tvorbu Stratégie integrácie cudzincov v meste Košice. Zosumarizovala existujúce údaje o populácii cudzincov v Košiciach a preskúmala, do akej miery sa existujúce koncepčné dokumenty týkajú cudzincov žijúcich v meste. Na základe rozhovorov s aktérmi integrácie popísala ich situáciu a potreby, a naformulovala, aké kroky, opatrenia a aktivity by bolo potrebné na úrovni mesta prijať a zrealizovať.

[1] Centrum pre výskum etnicity a kultúry (2023), Mapovanie situácie vo vzťahu k odídencom z Ukrajiny a ďalším cudzincom v meste Košice – podklad pre prípravu strategického dokumentu.

Prečo je Stratégia integrácie cudzincov potrebná?

Potreba prijatia koncepčného dokumentu Stratégia integrácie cudzincov v meste Košice (ďalej len Stratégia integrácie cudzincov) vyplýva z viacerých dôvodov. Na jednej strane je to kontinuálny nárast počtu cudzincov žijúcich v meste, ktorí tu žijú určitý čas alebo sa tu usadia natrvalo. Je možné predpokladať, že s príchodom automobilky Volvo ale aj ďalších firiem sa zintenzívni migrácia zo zahraničia za prácou. Košice sú tiež univerzitným mestom, kde študuje veľa zahraničných študentov. Vzhľadom na blízkosť hraníc, tu žije veľa občanov Ukrajiny. Všetci títo cudzinci predstavujú potenciál, ktorý môže byť pre mesto veľkým prínosom, ak tu títo ľudia nájdu dobré podmienky pre svoj život a určitú pomoc a podporu, ktorú v procese integrácie viac alebo menej potrebujú.

Ďalším dôvodom pre prijatie Stratégie integrácie cudzincov je definovanie rámca pre rozmanité aktivity v oblasti integrácie cudzincov, ktoré sa už teraz v meste vykonávajú. Mesto Košice sa nachádza v situácii, kedy môže zúročiť skúsenosti mnohých aktérov aktívnych v integrácii obyvateľov – cudzincov. Mesto zvládlo vďaka spolupráci a nasadeniu samosprávy, štátnych inštitúcií, medzinárodných organizácií, mimovládnych neziskových organizácií (MNO), cirkví, firiem a mnohým aktívnych jednotlivcov a dobrovoľníkov obdobie, kedy prichádzali do mesta ľudia z Ukrajiny vo vysokých počtoch. Posilnili sa kapacity niektorých aktérov a vytvorili sa rôzne platformy spolupráce, ktorých cieľom je pomáhať ľuďom s dočasným útočiskom. Aby boli tieto integračné aktivity efektívnejšie vyžadujú si zlepšenie v oblasti vzájomnej komunikácie, informovanosti, sieťovania a zosúladovania aktivít spomínaných aktérov.

Mesto tiež pociťuje potrebu posilniť svoje kapacity v oblasti integrácie, a to z hľadiska odborných, organizačných a personálnych zdrojov. Prijatie Stratégie integrácie cudzincov možno vnímať ako súčasť rozvoja kapacít mesta, ktoré bude do budúcnosti takto pripravené nielen efektívnejšie riešiť otázky súvisiace s príchodom a integráciou cudzincov, ale napríklad aj čerpať finančné zdroje pre oblasť integrácie a realizáciu projektov, opatrení a aktivít zameraných na integráciu cudzincov, ak sa takéto možnosti naskytnú.

Tým, ako sa populácia obyvateľov mesta stáva stále viac rozmanitou, je v neposlednom rade dôležité vytvárať a podporovať dobré vzťahy medzi obyvateľmi mesta rôzneho pôvodu. Posilnenie sociálnej súdržnosti medzi rozmanitými obyvateľmi mesta je účinnou prevenciou rôznych konfliktov, či iných negatívnych javov a prispieva k dobrému spolužitiu a vytvoreniu rešpektujúceho mestského spoločenstva.

Ciele Stratégie integrácie cudzincov a cieľové skupiny

➔ vo vzťahu k mestu

- Definovanie strategického rámca pre oblasť integrácie cudzincov na obdobie do roku 2030. Tento rámec určí smerovanie mesta v oblasti integrácie, identifikuje rámcové opatrenia a kroky, ktoré bude mesto realizovať.
- Vytváranie a podpora súdržného mestského spoločenstva, ktoré umožňuje všetkým obyvateľom rozvíjať svoj individuálny potenciál a rešpektuje ich pôvod.

➔ vo vzťahu k obyvateľom – cudzincom

- Podpora začlenenia ľudí z iných krajín do života v meste a do mestského spoločenstva.
- Vytváranie podmienok, ktoré umožnia cudzincom žiť kvalitný život a napredovať v rôznych oblastiach ich života.
- Zabezpečenie rovnocenného postavenia cudzincov vo vzťahu k ostatným obyvateľom mesta, pričom podmienky budú inkluzívne, nediskriminačné a rešpektujúce.
- Poskytovanie miery pomoci a podpory obyvateľom cudzincom podľa ich individuálnej situácie s ohľadom na zraniteľné skupiny tak, aby smerovali k väčšej nezávislosti a samostatnosti.

Cieľové skupiny cudzincov žijúcich v Košiciach

- Občania tretích krajín s trvalým alebo prechodným pobytom.
- Ľudia a rodiny z Ukrajiny so statusom dočasného útočiska.
- Občania iných EÚ/EHP krajín a Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska.

Medzi zraniteľné skupiny cudzincov patria:

- Deti a mladí ľudia bez adekvátnej podpory, vrátane tých, ktorí žijú v jednorodičovských rodinách, v rodinách v hmotnej núdzi alebo v krízových situáciách, a tí, ktorí žijú bez zákonného zástupcu, s formálnym opatrovníkom.
- Študenti z tretích krajín, ktorí môžu čeliť výzvam pri integrácii do miestnej komunity alebo vzdelávacieho systému.
- Seniori so špeciálnymi potrebami alebo so statusom dočasného útočiska.
- Cudzinci s udelenou medzinárodnou ochranou (azyl, doplnková ochrana) a žiadatelia o azyl, ktorí čakajú na rozhodnutie a čelia neistote a obmedzeným zdrojom.
- Osoby s nízkym sociálnym statusom alebo bez vzdelania, resp. s nízkym vzdelaním, ktoré sú znevýhodnené na trhu práce.
- Osoby pracujúce v nevhodných podmienkach, obeť pracovného vykorisťovania a obchodovania s ľuďmi.
- Ženy z tretích krajín, vrátane tehotných žien a matiek malých detí, ktoré môžu čeliť špecifickým zdravotným a sociálnym problémom.
- Obete domáceho násillia, ktoré potrebujú ochranu a podporu.
- Osoby so zdravotným postihnutím z tretích krajín, ktoré môžu mať obmedzený prístup k potrebnej starostlivosti a podporám.
- LGBTQ+ cudzincov, ktorí môžu čeliť diskriminácii alebo násilliu kvôli svojej sexuálnej orientácii alebo rodovej identite.
- Osoby bez právneho statusu (nelegálni migranti), ktorí sú často mimo systému podpory a sociálnych služieb.

Situácia obyvateľov – cudzincov žijúcich v meste je výrazne ovplyvnená aj tým, či pochádzajú z krajiny EÚ/EHP, alebo tretej krajiny a či majú na Slovensku trvalý, prechodný alebo tolerovaný pobyt. Z platnej legislatívy vyplývajú značné rozdiely v postavení cudzincov podľa toho, z akej krajiny pochádzajú a aký typ pobytu na základe Zákona č. 404/2011 Z.z. o pobyte cudzincov majú (viac detailov nájdete v Prílohe).

Aj napriek tomu, že počet cudzincov a typ pobytu, na základe ktorého sa na území mesta Košice nachádzajú, sa pomerne dynamicky mení, môžeme v ňom badať určité vzorce a zákonitosti. Z týchto môžeme odhadovať aj vývoj týchto indikátorov do budúcnosti. Je nepochybné, že počet cudzincov v našom meste bude neustále stúpať a s príchodom zahraničných investorov očakávame po roku 2025 zrýchlený nárast ich počtu. Vzhľadom na demografický vývoj na Slovensku je nepochybné, že bude stúpať aj percentuálny podiel cudzincov na celkovom počte obyvateľov mesta Košice.

Princípy a hodnoty Stratégie integrácie cudzincov v meste Košice

Táto Stratégia, jej ciele a z nej vyplývajúce opatrenia a aktivity sa riadia nasledujúcimi princípmi:

- **Inkluzívnosť** – Všetky inštitúcie, pravidlá a spoločenské mechanizmy sú navrhnuté tak, aby umožnili plnohodnotnú účasť všetkých obyvateľov, vrátane cudzincov, a zabezpečili, že nikto nebude marginalizovaný kvôli svojmu etnickému, kultúrnemu, náboženskému alebo inému odlišnému pozadiu.
- **Rešpekt k rozmanitosti** – Opatrenia a aktivity podporujú zachovanie individuálnych, kultúrnych a sociálnych charakteristík cudzincov, pokiaľ sú v súlade so zákonom, a nevyžadujú ich vzdanie sa svojich špecifik.

- **Rovnosť a nediskriminácia** – Zabezpečuje rovnaký prístup všetkých obyvateľov k vzdelávaniu, zamestnaniu, zdravotnej a sociálnej starostlivosti. Opatrenia sú navrhnuté tak, aby sa predišlo akejkoľvek forme diskriminácie, či už priamej, alebo nepriamej.
- **Spolupatričnosť a sociálna súdržnosť** – Opatrenia a aktivity sú zamerané na posilnenie spolupatričnosti a sociálnej súdržnosti medzi rôznymi skupinami obyvateľov, vrátane cudzincov, a podporujú harmóniu a spoluprácu v spoločnosti.
- **Individuálny prístup** – Uznáva rôznorodosť medzi cudzincami a prispôsobuje aktivity a opatrenia individuálnym potrebám a situáciám, aby sa zabezpečil prístup prispôsobený konkrétnym okolnostiam.

Opatrenia Stratégie integrácie cudzincov v meste Košice

Opatrenia v rámci Stratégie integrácie cudzincov v meste Košice sú navrhnuté s cieľom podporiť inkluzívne a súdržné mestské prostredie, kde cudzinci môžu žiť plnohodnotný život a prispievať k rozvoju komunity. Tieto opatrenia sú rozdelené do štyroch hlavných oblastí, pričom každá z nich sa zameriava na kľúčové aspekty integrácie a spolupráce:

1. Zber dát a mapovanie potrieb cudzincov žijúcich v Košiciach: Tento krok je základom pre efektívne plánovanie integračných opatrení. Presné a aktuálne údaje o počte a potrebách cudzincov umožnia prispôsobiť mestské služby a politiky tak, aby lepšie reagovali na ich špecifické výzvy a príležitosti.

2. Integračné opatrenia zamerané na cudzincov: Táto časť sa zameriava na podporu cudzincov v oblastiach vzdelávania, bývania, sociálnej a zdravotnej starostlivosti a zamestnanosti. Cieľom je zabezpečiť, aby cudzinci mali prístup k základným službám a príležitostiam rovnaký, ako majú miestni obyvatelia, čím sa zlepší ich životná úroveň a spoločenská inklúzia. Je taktiež dôležité, aby im bola poskytovaná pomoc aj v ich prirodzenom prostredí.

3. Integračné opatrenia zamerané na zapojenie domácej populácie a rozvoj vzťahov: Táto sekcia sa sústreďuje na posilnenie vzájomného porozumenia a spolupráce medzi domácimi obyvateľmi a cudzincami. Organizovanie kultúrnych a komunitných podujatí, ktoré podporujú dialóg a spoluprácu, je kľúčové pre budovanie harmonických medziľudských vzťahov.

4. Budovanie kapacít a sieťovanie aktérov na zabezpečenie integrácie cudzincov: Posledná časť sa zameriava na posilnenie kapacít mesta Košice a ďalších miestnych inštitúcií a organizácií, ktoré pracujú s cudzincami. Sieťovanie a spolupráca medzi rôznymi aktérmi zabezpečí efektívnejšiu implementáciu integračných politík a programov.

Týmito opatreniami sa mesto Košice zaväzuje vytvoriť prostredie, ktoré podporuje rozmanitosť, inklúziu a aktívne zapojenie všetkých obyvateľov do rozvoja mesta. Naša stratégia je postavená na princípoch rovnosti, rešpektu a spolupráce, ktoré sú základom pre úspešnú integráciu cudzincov v našej komunite.

1. Zber dát a mapovanie potrieb cudzincov žijúcich v Košiciach

Popis situácie a potreby: Mesto Košice nemá v súčasnosti dostatok presných informácií a dát o populácii cudzincov žijúcich v meste vrátane zraniteľných skupín. Štátne inštitúcie a samospráva majú len čiastkové informácie a dáta. Mimovládne organizácie (MNO) majú informácie a údaje týkajúce sa ich činnosti a klientov. Informácie a dáta sú takto fragmentované medzi množstvo aktérov, nie sú sumarizované a vyhodnocované na pravidelnej báze. Slabá je aj výmena informácií a dát medzi jednotlivými aktérmi. Aby navrhované opatrenia a politiky zamerané na integráciu obyvateľov – cudzincov mohli byť efektívne, je preto na základe dostupných údajov potrebné poznanie ich celkovej situácie, ale aj situácie v jednotlivých oblastiach, ako je oblasť vzdelávania, zamestnanosti, bývania, sociálnej pomoci a podpory.

Cieľ 1.1.: Zlepšenie poznania cudzincov žijúcich v meste a ich situácie prostredníctvom zavedenia mechanizmu zberu a vyhodnocovania dát o populácii cudzincov.

Rámcové aktivity/kroky:

- **Navrhnutie systematického mechanizmu:** Vytvorenie centralizovaného systému na zber a analýzu dát o cudzincoch v meste, ktorý bude zahŕňať rôzne metódy zberu dát (elektronické formuláre, ankety, rozhovory).
- **Identifikovanie relevantných aktérov:** Určenie a zapojenie inštitúcií ako UHCP, ÚPSVR, Sociálna poisťovňa, Slovenská akadémia vied, školy a vzdelávacie inštitúcie, MNO a ďalšie, ktoré majú čiastkové údaje o cudzincoch.
- **Pravidelný zber a spracovanie dát:** Zbieranie a sumarizácia údajov na pravidelnej báze (napr. každých šesť mesiacov), analýza dát a ich využitie pri plánovaní opatrení a politík.
- **Zdieľanie a využitie dát:** Vytvorenie platformy na zdieľanie a využívanie dát, ktorá umožní jednoduchý prístup pre všetkých zapojených aktérov a podporí transparentnosť a efektívnosť plánovaných opatrení.

Cieľ 1.2: Mapovanie situácie a potrieb cudzincov v rôznych oblastiach života s dôrazom na zraniteľné skupiny cudzincov

Rámcové aktivity/kroky:

- **Definovanie oblastí výskumu:** Určenie kľúčových oblastí ako vzdelávanie, zamestnanosť, bývanie, zdravotná starostlivosť, sociálna pomoc a integrácia, kde je potrebné zbierať informácie.
- **Výber a implementácia metód zberu údajov:** Použitie kvalitatívnych a kvantitatívnych metód ako rozhovory, fokusové skupiny, online dotazníky a terénne prieskumy.
- **Koordinácia a spolupráca:** Zapojenie organizácií a inštitúcií do zberu údajov, ich koordinácia a následné spracovanie a zdieľanie získaných zistení.
- **Aktualizovaná sieť aktérov pre podporu:** Udržiavať a pravidelne aktualizovať databázu spolupracujúcich organizácií a inštitúcií, ktoré sa zameriavajú na pomoc zraniteľným skupinám, aby zabezpečili rýchlejší a účinnejší prístup k potrebnej pomoci a zdrojom.
- **Spätná väzba a zapojenie komunity:** Aktívne zapojenie komunity a zainteresovaných strán prostredníctvom mechanizmu pre pravidelnú spätnú väzbu od obyvateľov mesta, cudzincov, obchodných komôr, vzdelávacích inštitúcií a neziskových organizácií. Tento proces umožní prispôsobenie opatrení aktuálnym potrebám a podmienkam.

Cieľ 1.3: Zlepšenie vzájomnej informovanosti aktérov aktívnych v oblasti integrácie obyvateľov – cudzincov na úrovni mesta, prostredníctvom Centra podpory cudzincov.

Rámcové aktivity/kroky:

- **Identifikácia kľúčových aktérov a informácií:** Určenie organizácií a inštitúcií aktívnych v oblasti integrácie a typov informácií na zdieľanie.
- **Výber a použitie nástrojov na zdieľanie informácií:** Vytvorenie alebo výber nástrojov (napr. online databáza, webstránka) na mapovanie a aktualizáciu informácií o aktéroch a ich činnostiach.
- **Vyhodnotenie a zlepšovanie nástrojov:** Pravidelné vyhodnocovanie funkčnosti zvolených nástrojov a ich prispôsobovanie potrebám na efektívnejšie zdieľanie informácií.

2. Integračné opatrenia zamerané na cudzincov

Popis situácie a potreby: Cudzinci, ktorí do mesta prichádzajú a chcú sa tu usadiť, potrebujú informácie a podporu, aby sa v meste zorientovali, našli si bývanie, zamestnanie, vzdelávanie pre seba alebo svoje deti, a informácie o rôznych možnostiach pomoci a podpory. Pre ľudí, ktorí v úvodnej fáze integrácie ešte neovládajú slovenský jazyk, je orientácia v meste, ale aj zorientovanie sa v rôznych životných situáciách a pravidlách života na Slovensku, náročná. V tejto fáze je preto nevyhnutné, aby im informácie boli poskytované dostupným a zrozumiteľným spôsobom. Okrem toho potrebujú cudzinci aj komplexnú informačnú podporu počas celého procesu ich etablovania sa v Košiciach. Mesto by malo ponúkať praktické informácie nielen v základných oblastiach, ako je bývanie, zamestnanie a vzdelávanie, ale aj v ďalších dôležitých aspektoch života v regióne, ako sú zdravotná starostlivosť, sociálne služby a kultúrne aktivity. Takéto systematické poskytovanie informácií a služieb významne uľahčuje proces integrácie a prispieva k tomu, aby sa Košice stali atraktívnou destináciou nielen pre cudzincov hľadajúcich nové začiatky, ale aj pre globálny talent, ktorý by sa v meste chcel usadiť dlhodobo.

2.1 Integračné opatrenia zamerané na vzdelávanie cudzincov

2.1.1 Vzdelávanie detí a mládeže cudzincov

Popis situácie a potreby: Školy v Košiciach (materské, základné, stredné i vysoké) sa stále častejšie stretávajú so situáciou, kedy majú vzdelávať deti cudzincov, za posledné roky najmä deti s dočasným útočiskom, ktoré prišli z Ukrajiny.

Postupný nárast počtu detí a mladých ľudí z iných krajín je zrejmý aj z oficiálnej štatistiky Centra vedecko-technických informácií (CVTI). K výraznejšiemu nárastu v počte detí cudzincov, ktoré navštevujú základné a materské školy v rámci mesta, došlo najmä v porovnaní školských rokov 2021/2022 a 2022/2023. V nasledujúcej tabuľke je porovnanie školských rokov 2023/2024, 2022/2023 a 2021/2022, čo sa týka celkového počtu žiakov základných a materských škôl (štátnych, súkromných, cirkevných) v meste Košice a z toho celkového počtu detí cudzincov a detí cudzincov s trvalým pobytom.

Počet žiakov – cudzincov navštevujúci ZŠ a MŠ v meste Košice, porovnanie školských rokov 2023/2024, 2022/2023 a 2021/2022:

	Školský rok 2023/2024			Školský rok 2022/2023			Školský rok 2021/2022		
	Celkový počet detí cudzincov	Z toho s trvalým pobytom	Celkový počet všetkých detí	Celkový počet detí cudzincov	Z toho s trvalým pobytom	Celkový počet všetkých detí	Celkový počet detí cudzincov	Z toho s trvalým pobytom	Celkový počet všetkých detí
Základné školy (štátne, súkromné, cirkevné)	598	54	21 164	567	54	19 665	188	45	19 359
Materské školy (štátne, súkromné, cirkevné)	152	36	7 874	152	43	7 870	49	24	7 634
Celkom	750	90	29 038	719	97	27 535	237	69	26 993

Zdroj: štatistické ročenky CVTI, vlastné prepočty.

Začlenenie detí a mladých ľudí z iných krajín do procesu vzdelávania je pre školy výzvou. Stretávajú sa so situáciou, kedy niektoré deti a mladí ľudia navštevujú školu nepravidelne, majú výraznú jazykovú bariéru, niektoré môžu mať ťažkosti s adaptáciou na nový systém vzdelávania a môžu mať rôzne poruchy učenia alebo psychické ťažkosti.

Školy, ktoré ich vzdelávajú by potrebovali viac metodickéj podpory a odborného personálu, ktorí by napomohol so začleňovaním týchto detí do vzdelávania. Zároveň by tieto deti lepšie v škole prosperovali, ak by mali viac jazykového vzdelávania a pomoc s prípravou do školy. Pre zlepšenie atmosféry na školách a v triedach, kde sú deti s rozmanitým kultúrnym zázemím, by bolo potrebné realizovať aktivity zamerané na vzájomné rešpektovanie sa. Ďalej by bol potrebný systém podpory pri prechode detí z materských škôl na základné školy, pre mladých ľudí smerujúcich na stredné školy, aj počas štúdia na strednej škole. Podobne je to aj v prípade vysokoškolských študentov. V rýchlo sa meniacich podmienkach na trhu práce je nemenej dôležité aj kvalitné kariérové poradenstvo a pomoc pre mladých ľudí a študentov pri ich uplatňovaní sa na pracovnom trhu a pri prechode zo školského (stredoškolského, vysokoškolského) prostredia k aktívnej ekonomickej činnosti. Nemalým problémom je, že v prípade detí s dočasným útočiskom, zostali mnohé deti na Slovensku mimo formálneho vzdelávania, pričom nie sú dostupné dáta o tom, koľko takýchto detí v Košiciach žije.

Ciel': Zvýšenie participácie detí a mládeže cudzincov na formálnom vzdelávaní a zlepšenie informovanosti obyvateľov – cudzincov, detí cudzincov a ich rodín o vzdelávaní, školách, školských zariadeniach, školskej dochádzke a ďalších témach súvisiacich so vzdelávaním spôsobom, ktorý je zrozumiteľný a prístupný aj ľuďom neovládajúcim slovenský jazyk.

Rámcové aktivity/kroky:

- **Informovanie o zápise do škôl:** Včasné poskytovanie viacjazyčných informácií o zápise do škôl prostredníctvom rôznych komunikačných kanálov, vrátane sociálnych médií a neformálnych komunít cudzincov. Tento prístup zabezpečí, že informácie budú dostupné a zrozumiteľné aj pre tých, ktorí neovládajú lokálny jazyk.
- **Podpora rodín pri zápise:** Poskytovanie asistencie rodinám pri vyplňovaní zápisných formulárov a pri orientácii v školskom systéme, čo zahŕňa jazykovú podporu a kultúrne sprostredkovanie.
- **Spolupráca s rodinami a školami:** Zintenzívnenie spolupráce medzi rodinami a školami prostredníctvom pravidelných stretnutí a workshopov, ktoré pomôžu rodinám lepšie porozumieť školskému systému a potrebám ich detí.
- **Pomoc pri hľadaní škôl:** Poskytovanie asistencie pri hľadaní dostupných miest v školách a pri zaradovaní detí do vhodných vzdelávacích zariadení, čo zjednoduší integračný proces pre rodiny cudzincov.
- **Informačné kampane:** Realizácia informačných kampaní zameraných na vzdelávanie, ktoré poukážu na rôzne aspekty vzdelávania a podporu dostupnú pre deti cudzincov. Kampane budú prispôbené potrebám rôznych cieľových skupín.

- **Odborné a personálne posilnenie škôl:** Zabezpečenie, aby školy mali dostatok zdrojov a školeného personálu na to, aby mohli efektívne reagovať na špecifické potreby detí cudzincov, vrátane jazykového vzdelávania a psychologického poradenstva.
- **Intenzívna spolupráca vzdelávacích inštitúcií, vytvorenie pracovných skupín a platformy na spoluprácu:** Zvýšenie spolupráce medzi materskými, základnými a umeleckými školami a ďalšími vzdelávacími zariadeniami, aby sa efektívne využívali dostupné zdroje a kapacity. Toto zahŕňa intenzívnejšie zapojenie všetkých vzdelávacích inštitúcií do procesu začleňovania detí cudzincov, pričom sa bude klásť dôraz na vzdelávanie detí zo zraniteľných skupín.
- **Pomoc pri kariérovom poradenstve:** Posilnenie kariérového poradenstva na školách a poskytovanie pomoci pri kariérovom vývine žiaka (študenta) v súlade s jeho individuálnymi záujmami, predpokladmi a aktuálnou situáciou a potrebami trhu práce.
- **Financovanie a podporné opatrenia:** Využívať rôzne projektové a finančné možnosti na podporu škôl pri implementácii špeciálnych programov zameraných na začleňovanie detí cudzincov. Zabezpečiť, aby školy mali dostatok prostriedkov na realizáciu opatrení, ktoré zjednodušujú najmä prechod detí cudzincov pri prechode medzi rôznymi stupňami vzdelávania.
- **Pracovné skupiny a platformy pre spoluprácu:** Vytvoriť alebo zintenzívniť činnosť pracovnej skupiny zameranej na oblasť vzdelávania v rámci existujúcich platforiem spolupracujúcich aktérov. Táto skupina by sa mala sústrediť na vytváranie stratégií a riešení pre hladkú integráciu detí cudzincov do školského systému.
- **Podpora zo strany vzdelávacích autorít:** Zabezpečiť, aby vzdelávacie orgány poskytovali pravidelné monitorovanie a podporu školám, ktoré vzdelávajú deti cudzincov. Toto zahŕňa poskytovanie metodického poradenstva, materiálnych a personálnych zdrojov potrebných na efektívne vzdelávanie.

2.1.2 Vzdelávanie dospelých cudzincov

Cieľ: Poskytnúť dospelým cudzincom príležitosti na zdokonalenie jazykových a odborných zručností, čím sa podporí ich profesionálny rozvoj a sociálna integrácia do miestnej spoločnosti a pracovného trhu.

Rámcové aktivity/kroky:

- **Jazykové vzdelávanie:** Organizovanie rozmanitých jazykových kurzov zameraných na praktické jazykové zručnosti potrebné pre každodenný život a pracovné prostredie.

- **Profesionálne vzdelávanie a rekvalifikácie:** Poskytovanie kurzov a školení, ktoré zvyšujú zamestnateľnosť cudzincov, vrátane odborných kurzov a certifikátov v požadovaných oblastiach.
- **Integrácia do pracovného prostredia:** Ponuka workshopov a seminárov, ktoré pomôžu cudzincom adaptovať sa na pracovné kultúry a právne normy v novom prostredí.
- **Spolupráca s lokálnymi podnikmi a organizáciami:** Vytvorenie partnerstiev s miestnymi podnikmi na podporu zamestnávania cudzincov a na pomoc pri ich profesionálnom rozvoji.

2.2. Integračné opatrenia zamerané na bývanie, zdravotnú a sociálnu starostlivosť a zamestnanosť

Popis situácie a potreby: Obyvatelia – cudzinci žijúci v meste Košice sa v oblasti bývania, prístupu k zdravotnej starostlivosti (ZS), sociálnej pomoci a v oblasti zamestnanosti stretávajú s viacerými problémami. V oblasti bývania sa stretávajú s nedostupnosťou iného ako komerčného bývania. Ubytovanie cudzincov (najmä odídencom) v samostatných ubytovacích zariadeniach (napr. bývanie v ubytovacích zariadeniach s väčšou kapacitou, rekreačné zariadenia, ubytovne) je do značnej miery segregáčnej a nevedie k ich začleneniu do spoločnosti. Mnohí cudzinci, najmä ľudia s dočasným útočiskom, žijú v rôznych dočasných formách bývania a nemajú možnosť presunúť sa do bývania trvalejšieho charakteru.

Problémom pri dostupnosti zdravotnej starostlivosti je nedostatok informácií (ako u cudzincov potrebujúcich ZS, tak aj na strane lekárov a zdravotníckych zariadení), jazyková bariéra, ale aj celková preťaženosť systému ZS.

Cudzinci so zdravotným znevýhodnením alebo chronickým ochorením podobne ako ostatná populácia narážajú na nedostatočné kapacity poskytovateľov sociálnych služieb. Hmotná a humanitárna pomoc je v určitej miere stále dostupná, ale bolo by potrebné zefektívniť jej distribúciu.

V oblasti zamestnanosti je najvypuklejším problémom zneužívanie zraniteľného postavenia niektorých skupín cudzincov na trhu práce a ich nedostatočné povedomie o svojich právach.

V takých oblastiach integrácie ako je dostupnosť bývania, zdravotnej starostlivosti, zabezpečenia sociálnej pomoci a sociálnych služieb a začlenenia na trh práce má mesto čiastočné, alebo obmedzené kompetencie. Ak však dochádza k zlyhaniu v týchto oblastiach, kedy človek nemá kde bývať, nemá potrebnú zdravotnú starostlivosť, ocitá sa v hmotnej núdzi a sociálnom vylúčení, potom samospráva a ďalší miestni aktéri, ako cirkev a MNO, sú tí, ktorí sú aktívne zapojení do riešenia situácie, a od ktorých sa očakáva, že poskytnú potrebnú pomoc a podporu.

2.2.1 Bývanie

Cieľ: Zlepšenie prístupu obyvateľov – cudzincov k bývaniu trvalejšieho charakteru umožňujúceho ich začlenenie medzi domácu populáciu.

Rámcové aktivity/kroky:

- **Prehodnotenie pravidiel pre bývanie:** Revízia a úprava pravidiel pre pridelenie mestských bytov tak, aby odrážali potreby cudzincov a zraniteľných skupín, ako aj poskytovali rovnosť šancí.
- **Rozvoj ubytovacích kapacít:** Výstavba alebo adaptácia existujúcich štruktúr na poskytovanie dlhodobého ubytovania pre cudzincov, najmä pre tých v núdzi.
- **Podporné služby v oblasti bývania:** Zavedenie služieb, poradenstvo a asistencia pri hľadaní a udržiavaní si bývania, vrátane programov typu "housing first".
- **Monitorovanie a hodnotenie:** Pravidelné vyhodnocovanie dostupnosti bývania a účinnosť implementovaných opatrení.

2.2.2 Sociálna starostlivosť

Cieľ: Zlepšenie a zefektívnenie poskytovania pomoci a podpory jednotlivcom a rodinám s cudzineckým pôvodom, najmä zraniteľným skupinám, s cieľom predchádzať sociálnemu vylúčeniu.

Rámcové aktivity/kroky:

- **Identifikácia potrieb:** Vytvorenie efektívnych postupov na identifikáciu cudzincov v núdzi alebo v situácii sociálneho vylúčenia, s osobitným dôrazom na zraniteľné skupiny. Tieto postupy zahŕňajú spoluprácu s rôznymi aktérmi, ako sú sociálne služby, mimovládne organizácie a cirkvi.
- **Prístup k sociálnym službám:** Zabezpečenie, že všetky sociálne služby sú prístupné cudzincom bez ohľadu na typ ich pobytu, vrátane tých s dočasným útočiskom. Služby môžu zahŕňať poradenstvo, materiálnu pomoc a terénnu sociálnu prácu.
- **Spolupráca na poskytovaní pomoci:** Intenzívna spolupráca s rôznymi aktérmi, ktorí ponúkajú podporu a poradenstvo v oblastiach ako bývanie, zdravotná starostlivosť a zamestnanie. Táto spolupráca zahŕňa koordináciu služieb a zdieľanie informácií s cieľom zabezpečiť koherentné a efektívne podporné systémy.
- **Zlepšenie informovanosti a sebestačnosti:** Zefektívnenie výmeny informácií medzi poskytovateľmi pomoci, čím sa zvýši informovanosť a schopnosť cudzincov stávať sa postupne nezávislými. Toto zahŕňa vytvorenie a udržiavanie aktualizovaných databáz príjemcov a poskytovateľov pomoci, ako aj pravidelné vzdelávacie a integračné programy pre cudzincov.
- **Posilnenie sociálno-právnej ochrany a podpory:** Zvýšenie kapacít relevantných mestských služieb na zabezpečenie efektívnejšej ochrany a podpory pre zraniteľné skupiny detí zahrnutím špecifických programov a podpory, ktoré by riešili ich konkrétne potreby.

2.2.3 Zdravotná starostlivosť

Cieľ: Zlepšenie dostupnosti zdravotnej starostlivosti pre obyvateľov s cudzineckým pôvodom.

Rámcové aktivity/kroky:

- **Koordinácia so zdravotníckymi zariadeniami a inštitúciami:** Zvýšenie spolupráce medzi mestskými úradmi, regionálnymi zdravotníckymi orgánmi (napríklad Košický samosprávny kraj), poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti a mimovládnyimi organizáciami. Táto spolupráca bude zameraná na zlepšenie prístupu a koordinácie zdravotnej starostlivosti pre cudzincov.
- **Informačné kampane:** Realizácia informačných kampaní zameraných na zvyšovanie povedomia cudzincov o ich právach a dostupnosti zdravotnej starostlivosti. Zahnúť informácie o tom, ako a kde si môžu uplatniť svoje nároky na zdravotnú starostlivosť.
- **Školenia pre zdravotnícky personál:** Organizovanie školení a workshopov pre lekárov a zdravotnícke tímy na zlepšenie ich povedomia o kultúrnych a jazykových potrebách cudzincov, ako aj o špecifických zdravotných potrebách rôznych etnických a sociálnych skupín.
- **Zefektívnenie informačného toku:** Zlepšenie výmeny informácií medzi všetkými aktérmi poskytujúcimi zdravotnú starostlivosť, aby sa zabezpečilo, že cudzinci dostanú adekvátnu a včasnú zdravotnú starostlivosť.

2.2.4 Zamestnanosť

Cieľ: Zlepšenie prístupu cudzincov na pracovný trh a zabezpečenie ich ochrany pred zneužívaním.

Rámcové aktivity/kroky:

- **Podpora vzdelávacích a rekvalifikačných programov:** Ponuka programov na rozvoj zručností, ktoré zodpovedajú požiadavkám lokálneho trhu práce.
- **Informačné kampane:** Zvýšenie povedomia cudzincov o ich pracovných právach a dostupných zdrojoch podpory.
- **Spolupráca s lokálnymi podnikmi:** Partnerstvá s podnikmi na podporu zamestnávania cudzincov, vrátane špeciálnych iniciatív pre zraniteľné skupiny.
- **Podpora pri zamestnávaní:** Poskytovanie asistencie pri hľadaní práce a zjednodušenie prístupu k pracovným príležitostiam.

2.3. Integračné opatrenia zamerané na voľný čas pre deti, mladých ľudí a dospelých s cudzineckým pôvodom

Popis situácie a potreby: Deti, mladí ľudia a dospelí s cudzineckým pôvodom často čelia prekážkam v prístupe k voľnočasovým aktivitám a neformálnemu vzdelávaniu kvôli jazykovým bariéram, nedostatočnej znalosti lokálneho prostredia a ťažkostiam vo svojich osobných životných situáciách. Aktívne zapojenie do komunitných a kultúrnych aktivít je prospešné pre ich sociálnu integráciu a osobný rozvoj.

Ciel': Rozšíriť a zlepšiť prístup ku kultúrnym a voľnočasovým aktivitám pre všetky vekové kategórie cudzincov, zvyšujúc ich zapojenie do spoločnosti a podporujúc vzájomné kultúrne porozumenie.

Rámcové aktivity/kroky:

- **Prístup k voľnočasovým zariadeniam:** Zabezpečiť, aby zariadenia ako knižnice, športové kluby, centrá voľného času a kultúrne inštitúcie, boli dostupné a otvorené aj pre cudzincov. Zabezpečiť tlmočnícke služby a materiály v rôznych jazykoch, aby boli informácie prístupné pre všetkých.
- **Informačné kampane:** Implementovať multijazyčné informačné kampane, ktoré budú aktívne informovať cudzincov o dostupných voľnočasových a kultúrnych aktivitách, vrátane v online platformách a v miestnych médiách.
- **Inkluzívne kultúrne podujatia:** Organizovať kultúrne podujatia, ktoré oslavujú rôznorodosť a zároveň ponúkajú priestor na zdieľanie a učenie sa o rôznych kultúrach. Tieto podujatia by mali zahŕňať festivaly, hudobné koncerty, výstavy a ďalšie kultúrne stretnutia, ktoré podporujú vzájomné porozumenie a integráciu.
- **Rozvoj zručností a neformálne vzdelávanie:** Poskytovať workshopy a kurzy zamerané na rozvoj osobných a profesijných zručností, od jazykových kurzov až po semináre o osobnom rozvoji, ktoré sú prístupné a prispôsobené potrebám cudzincov.
- **Podpora komunitnej participácie:** Vytvoriť programy, ktoré podporujú zapojenie cudzincov do komunitného života prostredníctvom dobrovoľníctva a iných participačných aktivít, čím sa zvyšuje ich viditeľnosť a zapojenie do spoločnosti.
- **Partnerstvá s miestnymi organizáciami:** Spolupracovať s neziskovými organizáciami, kultúrnymi inštitúciami a vzdelávacími strediskami na vytváraní programov šitých na mieru potrebám cudzincov v oblasti voľného času a kultúry.

3. Integračné opatrenia zamerané na zapojenie domácej populácie a rozvoj vzťahov

Popis situácie a potreby: Ľuďom z iných krajín žijúcim v Košiciach sa podarí začleniť do mestského spoločenstva nielen vtedy, ak si nájdu zamestnanie, majú dostupnú zdravotnú starostlivosť, alebo iné služby, naučia sa jazyk, ale najmä vtedy, keď sa im podarí vytvoriť si vzťahy a zázemie, ktoré im pomôžu cítiť sa tu ako doma, ale môžu im byť nápomocné aj vtedy, ak riešia nejaký problém alebo sa ocitnú v ťažkej situácii.

Kľúčovú úlohu v tomto procese zohrávajú aj miestni obyvatelia, ktorých zapojenie môže prispieť k lepšiemu vzájomnému pochopeniu a sociálnej súdržnosti.

Cieľ: Posilniť sociálnu súdržnosť a vytvoriť inkluzívne prostredie pre všetkých obyvateľov mesta prostredníctvom aktívneho zapájania domácej populácie do integrácie cudzincov.

Rámcové aktivity/kroky:

- **Podpora inkluzívnych aktivít:** Rozvíjať a podporovať kultúrne, vzdelávacie a dobrovoľnícke aktivity, ktoré sú otvorené pre všetkých obyvateľov a zamerané na prepájanie domácej populácie s cudzincami. Tieto aktivity by mali zahŕňať workshopy, kultúrne festivaly, športové udalosti a spoločenské stretnutia.
- **Vzdelávanie o multikulturalizme:** Realizácia vzdelávacích programov a kampaní zameraných na zvyšovanie povedomia o kultúrnej diverzite a význame integrácie, čím sa zvyšuje tolerancia a rešpekt v spoločnosti.
- **Organizácia multikultúrnych podujatí:** Zahrnutie cudzincov do plánovania a realizácie pravidelných kultúrnych podujatí, ktoré prezentujú rôznorodé aspekty ich kultúr, ako sú tradičné jedlá, tance, hudba a umenie. Tieto podujatia umožňujú nielen prezentáciu kultúrneho dedičstva cudzincov, ale aj vzájomné spoznávanie kultúr, čím sa podporuje porozumenie a sociálna súdržnosť.
- **Zapojenie do komunitného života:** Podnecovať občianske združenia, školy a iné miestne organizácie, aby aktívne zapájali cudzincov do svojich aktivít a projektov, čím sa posilňujú priame kontakty medzi cudzincami a domácimi obyvateľmi.
- **Komunitné centrá a priestory:** Vytvoriť a udržiavať otvorené komunitné priestory, kde sa môžu pravidelne konať aktivity zamerané na integráciu. Tieto priestory by mali poskytovať príležitosti pre vzájomné vzdelávanie, zábavu a relaxáciu.
- **Podpora z domácej komunity:** Iniciatívy na podporu mentorstva, kde domáci obyvatelia môžu pomôcť novopríchodzím s orientáciou v novom prostredí, jazykovou bariérou a poskytovať im praktické rady na každodenný život.
- **Zdieľanie úspešných príbehov integrácie:** Pravidelné zverejňovanie úspešných príbehov integrácie cudzincov a ich účasti na kultúrnych, dobrovoľníckych a komunitných aktivitách spolu s domácimi obyvateľmi prostredníctvom lokálnych médií, sociálnych sietí a webových stránok, aby sa zvýšilo povedomie a podpora pre integráciu medzi všetkými skupinami obyvateľstva.
- **Propagácia príkladov vzájomnej spolupráce:** Zdieľanie inšpiratívnych príbehov spolupráce medzi domácimi obyvateľmi a cudzincami cez rôzne komunikačné kanály, zamerané na zvýšenie vzájomného porozumenia a budovanie pozitívneho vzťahu medzi komunitami.

4. Budovanie kapacít a sieťovanie aktérov na zabezpečenie integrácie cudzincov

Popis situácie a potreby: S rastúcim počtom cudzincov, ktorí sa usadzujú v meste, sa zvyšuje aj potreba systematického prístupu k ich integrácii. Cudzinci predstavujú približne 9,8 % obyvateľstva Košíc a očakáva sa, že ich počet bude narastať. Integrácia je multidisciplinárna a vyžaduje spoluprácu viacerých aktérov – od samosprávy, štátnej správy, vzdelávacích inštitúcií, až po MNO a súkromný sektor. Títo aktéri majú potrebu koordinovane spolupracovať, aby sa predišlo duplicitám, neefektívnemu využívaniu zdrojov, a aby bola integrácia obyvateľov – cudzincov efektívna. Preto je nevyhnutné nastaviť účinné mechanizmy pre sieťovanie a vzájomnú spoluprácu, ako aj pre budovanie vnútorných kapacít mestských inštitúcií.

Ciel': Systematická integrácia, sieťovanie aktérov a rozvoj kapacít: Nastavenie rámca pre efektívnu spoluprácu a sieťovanie aktérov aktívnych v oblasti integrácie, ktorý zahŕňa pravidelné stretnutia, spoločné plánovanie aktivít a zdieľanie informácií. Posilnenie kapacít všetkých zainteresovaných strán na zvládanie výziev spojených s integráciou cudzincov, vrátane školení, výmenných programov a spolupráce s medzinárodnými organizáciami pre získavanie nových poznatkov a osvojovanie si osvedčených postupov.

Rámcové aktivity/kroky:

- **Zriadenie útvaru pre integráciu cudzincov v Magistráte mesta Košice:** Vytvorenie nového útvaru, ktoré bude primárne riešiť integráciu cudzincov a koordinovať aktivitu všetkých relevantných oddelení mesta v tejto oblasti. Útvar bude mať na starosti aj zber informácií, monitorovanie situácie a podporu iných oddelení a organizačných jednotiek v integrácii cudzincov.
- **Zlepšovacie kapacity a zručnosti zamestnancov** pri komunikácii s obyvateľmi – cudzincami.
- **Nastavenie a aktualizácia koncepčných dokumentov:** Začlenenie integrácie cudzincov do všetkých relevantných strategických a plánovacích dokumentov mesta.
- **Vytvorenie platformy pre spoluprácu:** Zriadenie a udržiavanie platformy pre pravidelnú vzájomnú komunikáciu medzi všetkými aktérmi zapojenými do procesu integrácie. Platforma bude slúžiť na koordináciu aktivít, monitorovanie progresu a riešenie vznikajúcich problémov.
- **Rozvoj zručností zamestnancov mesta:** Plán školení zameraných na rozvoj komunikačných zručností a osvojovanie si právnych a sociokultúrnych aspektov integrácie cudzincov.
- **Krízová pripravenosť:** Vypracovanie plánu pre krízové situácie súvisiace so zahraničnou migráciou, ktorý bude zahŕňať konkrétne postupy a kroky pre rýchlu a efektívnu reakciu.
- **Kampaň na zvýšenie povedomia:** Realizácia informačných a vzdelávacích kampaní zameraných na zlepšenie povedomia a porozumenia medzi domácimi obyvateľmi a cudzincami, aby sa podporila sociálna súdržnosť a vzájomný rešpekt.
- **Účasť na platformách spolupráce:** Mesto aktívne participuje na národných aj medzinárodných platformách zameraných na zahraničnú migráciu a integráciu cudzincov, aby zdieľalo skúsenosti, získavalo nové poznatky a zefektívňovalo svoje integráciu obyvateľov – cudzincov v rámci mestskej komunity.

- **Podpora integrácie zahraničných profesionálov:** Rozvoj informačnej platformy na integráciu vysokokvalifikovaného zahraničného talentu. Organizácia konferencií, networkingových a informačných podujatí na prepojenie zahraničných profesionálov s miestnym podnikateľským a komunitným prostredím, čím sa posilní ich účasť na rozvoji mesta.
- **Financovanie a zdroje:** Na zabezpečenie efektívnej implementácie tejto stratégie je nevyhnutné zabezpečiť dostatočné finančné a materiálne zdroje. Mesto Košice bude pravidelne revidovať dostupné zdroje a hľadať nové možnosti financovania, aby zabezpečilo trvalú udržateľnosť opatrení.
- **Monitoring a hodnotenie:** Vytvorenie kontrolného plánu, ktorý definuje kritériá a metódy pre hodnotenie účinnosti a dosahu implementovaných opatrení.

Záver

Stratégia integrácie cudzincov v meste Košice je komplexný plán, ktorý adresuje mnohé aspekty života cudzincov v meste s cieľom zabezpečiť ich hladkú integráciu a vzájomné porozumenie medzi všetkými obyvateľmi mesta. Táto stratégia je výsledkom širokého spektra konzultácií s rôznymi aktérmi a zainteresovanými stranami a odráža potrebu pristupovať k integrácii cudzincov multidisciplinárne a kooperatívne.

Usmernenia pre budúce kroky:

- **Aktívna implementácia:** Mesto Košice a všetky zainteresované strany by mali aktívne implementovať navrhnuté opatrenia s dostatočnou podporou a zaangažovanosťou, a to formou vytvorenia Akčného plánu, ktorý bude konkretizovať ciele, aktivity a kroky formulované v Stratégii integrácie cudzincov.
- **Monitoring a vyhodnocovanie:** Pravidelné vyhodnocovanie účinnosti jednotlivých opatrení v akčnom pláne a prispôbovanie stratégie podľa aktuálnych výziev bude kľúčové pre jej úspech.
- **Otvorená komunikácia:** Udržiavanie otvorenej a transparentnej komunikácie s verejnosťou a všetkými aktérmi zapojenými do integračného procesu, aby sa zabezpečil ich aktívny prístup a zapojenie.
- **Zvýšenie povedomia:** Kontinuálne vzdelávanie a zvyšovanie povedomia o dôležitosti integrácie cudzincov medzi domácimi obyvateľmi.
- **Medzisektorová spolupráca:** Je nevyhnutné podporiť efektívnu spoluprácu medzi verejným, súkromným a neziskovým sektorom, aby sa maximalizovali zdroje, skúsenosti a odborné znalosti všetkých aktérov zapojených do procesu integrácie cudzincov.
- **Podpora z rôznych zdrojov:** Zabezpečenie podpory projektov a iniciatív z lokálnych, národných aj medzinárodných zdrojov.
- **Participácia komunity:** Úspech stratégie závisí aj od aktívneho zapojenia miestnych obyvateľov a komunít, čo môže prispieť k vytvoreniu súdržnejšej spoločnosti.
- **Flexibilita a dlhodobý výhľad:** Stratégia je flexibilná a prispôsobiteľná, aby sa vedela adaptovať na nepredvídateľné zmeny v migrácii a demografickom vývoji.

Stratégia integrácie cudzincov v meste Košice má za cieľ nielen reagovať na súčasné potreby, ale aj proaktívne pristupovať k budúcim výzvam, čím prispeje k vytvoreniu inkluzívneho, tolerantného a dynamicky sa rozvíjajúceho mestského spoločenstva.

Príloha č. 1

Akých cudzincov sa tento dokument týka – základné pojmy

Cudzinec – cudzincom na Slovensku je podľa zákona o pobyte cudzincov každý, kto nie je občanom Slovenskej republiky.

Zahraničná migrácia (ďalej len migrácia) – zahraničnou migráciou je migrácia osoby/osôb cez hranice s cieľom usadiť sa v novej krajine dočasne alebo natrvalo. Celkovo možno rozdeliť migráciu na **dobrovoľnú a nedobrovoľnú**. **Dobrovoľne migrujú** tí, ktorí prichádzajú na Slovensko na základe vlastného rozhodnutia za určitým účelom. Tieto účely môžu byť rôzne – práca, podnikanie, vzdelávanie/štúdium, ale aj mnohé iné. V prípade **občanov iných štátov EÚ** je zabezpečený voľný pohyb osôb, kým **štátni príslušníci tretích krajín** (ktorými sú všetky krajiny okrem krajín EÚ) sa môžu zdržiavať na území Slovenskej republiky len ak im bol udelený niektorých typ pobytu, o ktorého udelenie musia požiadať. Pri **nedobrovoľnej migrácii** ľudia odchádzajú zo svojej krajiny kvôli prenasledovaniu, vojne, či iným dôvodom, kvôli ktorým sú **nútení** svoju krajinu opustiť. V tomto prípade im Slovenská republika na základe ich žiadosti môže udeliť **medzinárodnú ochranu**, ktorá ich oprávňuje zdržovať sa na území Slovenskej republiky. Touto medzinárodnou ochranou môže byť **azyl, doplnková ochrana alebo dočasné útočisko**.

Občania EÚ

Občania EÚ s platným preukazom totožnosti alebo cestovným dokladom sa môžu na Slovensku zdržiavať **tri mesiace bez ďalších podmienok**. Ak sa občan EÚ chce na Slovensku zdržiavať dlhšie ako tri mesiace, má na to právo v prípade, že: je zamestnaný na území SR, je samostatne zárobkovo činnou osobou na území SR, má dostatočné zdroje pre seba a svojich rodinných príslušníkov, aby sa nestali záťažou pre systém pomoci v hmotnej núdzi SR počas obdobia ich pobytu a majú zdravotné poistenie na území SR, študuje na základnej škole, strednej škole alebo vysokej škole v SR, je u neho predpoklad, že sa zamestná, alebo je rodinným príslušníkom občana EÚ, ktorého sprevádza alebo sa k nemu pripája a ktorý spĺňa vyššie uvedené podmienky. Občan EÚ je povinný **do 10 pracovných dní** odo dňa vstupu na územie Slovenska ohlásiť začiatok a miesto svojho pobytu na cudzineckej polícii podľa miesta bydliska. Občan EÚ, ktorý sa na Slovensku zdržiava **dlhšie ako tri mesiace**, je povinný **požiadať o registráciu pobytu do 30 dní od uplynutia troch mesiacov** odo dňa vstupu na územie Slovenskej republiky.

Štátni príslušníci tretích krajín

Situácia štátnych príslušníkov tretích krajín je oproti občanom EÚ výrazne zložitejšia. Štátnym príslušníkom tretej krajiny je každý, kto nie je štátnym občanom Slovenskej republiky, ani občanom Únie. Štátnym príslušníkom tretej krajiny sa rozumie aj osoba bez štátnej príslušnosti.

Na to, aby sa štátni príslušníci tretích krajín mohli zdržiavať na území Slovenskej republiky, **musia získať určitý typ pobytu.**

Prechodný pobyt sa udeľuje vždy za určitým účelom a každý cudzinec z tretej krajiny môže mať len jeden účel pobytu. Tými sú najčastejšie – **zamestnanie, podnikanie, štúdium, osobitné činnosti, výskum a vývoj, zlúčenie rodiny**, pobyt osoby so statusom zahraničného Slováka, pobyt osoby, ktorá má uznaný dlhodobý pobyt na území členského štátu EÚ. **Príslušný policajný útvar rozhoduje o udelení prechodného pobytu, pričom zvažuje rôzne okolnosti, ako sú napríklad verejný záujem, bezpečnostné hľadisko a posudok zastupiteľského úradu.** Na tento pobyt nevzniká právny nárok.

Prechodný pobyt môže byť prvýkrát udelený **na rôzne dlhý čas**, obvykle na tri až šesť rokov v závislosti od účelu pobytu. Prechodný pobyt štátneho príslušníka tretej krajiny po dobu jeho platnosti oprávňuje legálne sa zdržiavať na území Slovenska, cestovať do zahraničia a vracieť sa na Slovensko.

Trvalý pobyt je stabilnejším typ pobytu. Udeľuje sa cudzincom na dobu dlhšiu než prechodný pobyt. Cudzinci s trvalým pobytom majú vo väčšine oblastí života **zhodné práva a povinnosti ako občania SR** (napr. zamestnávanie, zdravotná starostlivosť, sociálne veci, občianske a politické práva). Existujú tri typy trvalého pobytu: **trvalý pobyt na päť rokov, trvalý pobyt na neobmedzený čas a dlhodobý pobyt.** Trvalý pobyt oprávňuje cudzinca dlhodobo sa zdržiavať na území SR a na cesty do zahraničia a naspäť. Podmienky udelenia trvalého pobytu sú pomerne komplexné a prísne a nevzniká naň právny nárok.

Tolerovaný pobyt je typ pobytu, ktorý je udeľovaný cudzincom **v špecifických životných situáciách**, napríklad ak existuje administratívna prekážka ich vyhostenia, ak ich vyhostenie nie je možné a zaistenie nie je účelné, ďalej napríklad maloletým osobám nájdeným na území SR. Tolerovaný pobyt môže byť tiež udelený, ak si to vyžaduje rešpektovanie súkromného a rodinného života cudzinca. Tolerovaný pobyt je udeľovaný aj osobám, ktoré sa na Slovensku registrujú na dočasné útočisko, teda odídencom.

Utečenci a odídenci

Utečenci sú ľudia, ktorí zo svojich krajín odchádzajú nedobrovoľne, teda utekajú pred nejakým ohrozením, napríklad pred vojnou, bezpráviom, prenasledovaním a podobne. Pojem utečenec sa používa v medzinárodnom kontexte, avšak slovenská legislatíva takýto pojem nepozná. Na Slovensku sa používa pojem **osoba s udelenou medzinárodnou ochranou**, čím sa myslia utečenci.

Tento pojem zahŕňa niekoľko ďalších kategórií:

Žiadateľ o azyl je osoba, ktorá na Slovensku požiadala o udelenie azylu. Konanie o udelení či neudelení azylu je pomerne komplikované a zahŕňa rôzne úrovne preverovania dôvodov, ktoré žiadateľ uvádza ako príčinu svojho núteného odchodu z krajiny pôvodu. Žiadatelia o azyl na rozhodnutie o ich žiadosti zväčša čakajú určitý čas v tzv. pobytoch táboroch.

Azylant je osoba, ktorej bol udelený azyl. Azylant získava trvalý pobyt a po štyroch rokoch pobytu na Slovensku môže žiadať o občianstvo SR. Vďaka svojmu trvalému pobytu sa stáva obyvateľom mesta/obce, kde žije (podľa zákona č. 369/1990 Z.z.). Migračný úrad môže azylantom poskytnúť istú mieru integračnej podpory (podľa §28 zákona č. 480/2002 Z.z. o azyle) – finančnú podporu (buď jednorazovú, alebo opakovanú po dobu 6 mesiacov), kurz základov slovenského jazyka, psychologické alebo iné poradenstvo, kurz kultúrnej orientácie a/alebo ubytovanie v integračnom stredisku.

Osoba s doplnkovou ochranou – ak žiadateľ nespĺňa podmienky na udelenie azylu, môže mu byť udelená doplnková ochrana, teda prechodný pobyt na 1 rok a následne je možné ju predĺžiť opakovane o dva roky. Doplnková ochrana môže byť udelená tým žiadateľom o azyl, u ktorých sú vážne dôvody domnievať sa, že by im pri návrate do ich krajiny pôvodu reálne hrozilo vážne bezprávie.

Odídenc je osoba, ktorej bolo poskytnuté tzv. dočasné útočisko a tolerovaný pobyt. Poskytovanie tejto formy medzinárodnej ochrany bolo aktivované 26. februára 2022 v reakcii na vypuknutie vojny na Ukrajine a príchod veľkých počtov ľudí z Ukrajiny na naše územie a do iných členských krajín. Pre ľudí utekajúcich pred vojnou z Ukrajiny je to v súčasnosti najjednoduchší spôsob získania legálneho pobytu na Slovensku, ktorý nie je administratívne a časovo náročný. Tento štatút dáva odídencom právo na vstup na trh práce, ako aj prístup k zdravotnej starostlivosti.

Cudzinci ako obyvatelia obce/mesta

Keďže obyvateľom obce je podľa zákona o obecnom zriadení osoba s trvalým pobytom podľa zákona o hlásení pobytu občanov SR a podľa zákona o pobyte cudzincov, a to bez ohľadu na občianstvo, stávajú sa riadnymi obyvateľmi miest aj cudzinci s trvalým pobytom. Zo statusu obyvateľa obce tak cudzincom vyplývajú rôzne **práva**:

- Voliť orgány samosprávy obce a byť zvolený do orgánu samosprávy obce, hlasovať o dôležitých otázkach života a rozvoja obce (miestne referendum),
- Zúčastňovať sa na zhromaždeniach obyvateľov obce a vyjadrovať na nich svoj názor a zúčastňovať sa na zasadnutiach obecného zastupiteľstva,
- Obracať sa so svojimi podnetmi a sťažnosťami na orgány obce,
- Používať obvyklým spôsobom obecné zariadenia a ostatný majetok obce slúžiaci pre verejné účely,
- Požadovať súčinnosť pri ochrane svojej osoby a rodiny a svojho majetku nachádzajúceho sa v obci,
- Požadovať pomoc v čase náhlej núdze.

Na samospráve obce sa zároveň môže podieľať aj **obyvateľ s prechodným pobytom** podľa zákona o hlásení pobytu občanov SR a podľa zákona o pobyte cudzincov. Tieto osoby však nemôžu voliť orgány samosprávy obce, ani byť volené do orgánov samosprávy či hlasovať v miestnom referende.

Cudzinec ako obyvateľ má na druhej strane vo vzťahu k obci alebo mestu tieto povinnosti:

- Ochraňovať majetok obce a podieľať sa na nákladoch obce, vykonávať menšie obecné služby organizované obcou, ktoré sú určené na zlepšenie života, životného prostredia, ekonomických podmienok a sociálnych podmienok obyvateľov obce a sú vykonávané v záujme obce,
- Podieľať sa na ochrane a na zveľadňovaní životného prostredia v obci,
- Napomáhať udržiavať poriadok v obci,
- Poskytovať osobnú pomoc a vecnú pomoc pri záchranných prácach a odstraňovaní následkov mimoriadnej udalosti v obci,
- Platiť miestne dane a poplatky.

Dôležité!

Z hľadiska typu pobytu sa cudzinci výrazne líšia od občanov Slovenskej republiky. Kým občan Slovenskej republiky sa môže v danom meste na trvalý pobyt jednoducho prihlásiť, u cudzincov to tak nie je. V prípade, ak nespĺňajú podmienky na trvalý pobyt, tak majú len prechodný alebo tolerovaný pobyt. To ich v mnohých prípadoch neoprávňuje získavať určité výhody, práva alebo služby, ktoré sú často **v mestách viazané na trvalý pobyt**. To je veľmi dôležité zohľadniť aj pri miestnych politikách a nariadeniach, ktoré viažu určité služby na trvalý pobyt. Zároveň, v prípade, že **občan** prihlásený na prechodný pobyt potrebuje pomoc/službu, ktorú mu mesto/obec jeho prechodného pobytu, nedokáže poskytnúť, môže ho odkázať na mesto/obec, v ktorom má prihlásený trvalý pobyt. V prípade **cudzincov s prechodným pobytom toto neplatí**, nie je možné ho odkázať na inú samosprávu, keďže v žiadnej nemôže byť prihlásený trvalý pobyt. V strategických dokumentoch miest/obcí, politikách a opatreniach prijatých na miestnej úrovni preto treba myslieť aj na túto cieľovú skupinu a na to, aby nebola vylúčená z prístupu k službám na základe prechodného charakteru ich pobytu.